

REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE '89 PRIN „OCHII” REVISTEI „MITROPOLIA ARDEALULUI” DE LA SIBIU (II)

SILVIU-CONSTANTIN NEDELCU

Biblioteca Academiei Române

silviu.constantin.nedelcu@biblacad.ro

Title: “December '89 Revolution through "eyes" of the journal „Mitropolia Ardealului” from Sibiu” (II)

Abstract: This study deals with the way in which the Revolution of December 1989 was recorded in the pages of the journal „Mitropolia Ardealului”, the official magazine of the Archdiocese of Sibiu, the Archdiocese of Vad, Cluj and Feleac, the Diocese of Alba Iulia and the Diocese of Oradea. I analyzed the evolution of the religious discourse during January - December 1990, from the texts published in issues 1 - 6 of the theological journal „Mitropolia Ardealului”, regarding the Revolution of December 1989

Keywords: *Romanian Orthodox Church; communism; clergy; Mitropolia Ardealului; Antonie Plămădeală; Teofil Herineanu; Vasile Coman; Andrei Andreicuț; Justinian Chira;*

Așa cum subliniam anterior, în prima parte publicată a cercetării¹, ne-am oprit asupra unor articole apărute în numerele 1 – 6 (ianuarie-decembrie) din anul 1990, pentru a înțelege concret modul în care a fost receptată și consemnată Revoluția din Decembrie 1989 în paginile Revistei Mitropolia Ardealului.

Nr. 1 / ianuarie-februarie 1990

Cuprinsul primului număr al Revistei Mitropolia Ardealului publicat în 1990 conține următoarele rubrici: 1) *În viața cea nouă*; 2) *Studii și articole*; 3) *Din Sfinții Părinți*; 4) *Îndrumări omiletice*; 5) *Viața bisericească*; 6) *Însemnări, Note, Comentarii*; 7) *Documente ecumenice*; 8) *In memoriam*; 9) *Recenzii*; 10) *Treceri la veșnicie*.

Din acest număr nu ne vom rezuma decât la articolele care au legătură directă cu evenimentele din decembrie 1989, restul fiind texte teologice care făceau parte din planul editorial pe 1990 aprobat de Redacția revistei.

Primul text la care facem referire se intitulează *Ceasul adevărului* și reprezintă o scrisoare irenică a Bisericii Ortodoxe Române către toate celelalte Biserici surori și nu numai².

¹ vezi Revista Saeculum, nr. 2 (50) /2020, p. 138-147.

² În cuprins, de pe coperta 2 a revistei, titlul acestui mesaj este următorul: *Ceasul Adevărului. Scrisoarea irenică a B.O.R. către organizațiile internaționale și tuturor fraților români din afara granițelor*. În text acronimul B.O.R. este scris complet, respectiv Biserica Ortodoxă Română cf. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Ceasul Adevărului. Scrisoarea irenică a B.O.R. către organizațiile internaționale și tuturor fraților români din afara granițelor”, Mitropolia Ardealului, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 3.

Frază, care deschide mesajul Sfântului Sinod, este legată de eliberarea de sub tirania regimului comunist: „după decenii de sclavie sub dictatura comunistă și după nenumărate suferințe provocate de dictatura Ceaușescu, Dumnezeu și-a întors iarăși ochii către poporul nostru, a văzut numeroasele sale jertfe, mai ales cele ale copiilor și adolescenților nevinovați uciși de mecanismul represiv al dictaturii, ne-a ridicat din umbra morții și ne-a făcut iarăși liberi”³.

Mai departe, se vorbește despre acea dictatură monstroasă⁴ fără a se menționa nimic despre perioada inițială de instaurare a regimului comunist în România, despre perioada sovietică (1944-1947) și, apoi, despre regimul comunismului de tip stalinist al lui Gheorghiu Dej.

Ierarhia, „eliberată de teroarea provocată de represiunea regimului, ca și de obligația de a-l slăvi pe dictatorul megaloman, opresorul propriului lui popor și distrugătorul de biserici și sate”⁵, mulțumește credincioșilor pentru devotamentul avut față de aceasta.

În continuare, se vorbește despre programul de renaștere spirituală început de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care avea în vedere următoarele acțiuni: „recunoașterea și comemorarea eroilor martiri căzuți pentru libertate, credință și demnitate în timpul dictaturii comuniste (fie ei credincioși, preoți sau episcopi⁶), reconstrucția bisericilor demolate de dictator, zidirea de noi biserici acolo unde se face simțită nevoia lor, cateheza copiilor, adolescenților și adulților, repunerea în funcțiune a organizațiilor caritative ale Bisericii (spitale, orfelinate, case de retragere⁷), a funcțiilor de preoți ai unor instituții (armată, școli, închisori), intensificarea activității misionare a Bisericii în interiorul noii societăți libere și pluraliste, reforma învățământului teologic, înnoirea spirituală a parohiilor și mănăstirilor, ca și căutarea unui nou suflu pentru activitățile ecumenice ale Bisericii”⁸.

În mare parte, toate cele propuse mai sus de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au fost îndeplinite, deziderat ce poate fi observat lesne, după trei decenii, în misiunea și pastorația ecleziastică⁹.

³ Klingenberg (1973b: 287) characterizes De Coster's language in *Ulenspiegel* with the quote from Remy de Gourmont about Verhaeren: “Sa langue (...) n'est ni classique, ni romantique, ni symboliste: elle est flamande”.

⁴ *Ibidem*, p. 3

⁵ *Ibidem*, p. 3

⁶ De reținut, de-aici, atitudinea următoare: se vorbește în mod explicit de recunoașterea martirilor căzuți în timpul dictaturii comuniste, ba mai mult în text se avansează ideea comemorării acestora adică, implicit a canonizării lor. Mai subliniem și un alt aspect: cel care a întocmit scrisoarea irenică, transmisă tuturor ierarhilor bisericilor ortodoxe surori, a avut în vedere să precizeze și care erau eroii despre care se vorbea, și anume: „credincioși, preoți sau episcopi”, adică, cu alte cuvinte, exista o conștiință clară a faptului că în timpul regimului comunist fuseseră uciși (martirizați, n.n.) „credincioși, preoți sau episcopi” care urmează să se înscrie în calendarul ortodox.

⁷ Probabil că se referă la *aziluri*.

⁸ *Ibidem*, p. 3

⁹ O analiză extrem de interesantă și obiectivă, totodată, ar merita făcută cu privire la calitatea tuturor acestor aspecte misionare și pastorale, începând cu catehizarea copiilor, reforma

În încheierea textului, se afirmă o poziție extrem de importantă pentru reabilitarea imaginii Bisericii în noul context social-politic: „această mișcare de renaștere spirituală a poporului român este în același timp o mișcare de împăcare și înfrățire a românilor din lumea întreagă pe care dictatura a căutat să-i divizeze. În acest spirit, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anulat sancțiunile și interdicțiile pe care dictatura i le impusese să le aplice unor deservenți ai ei sau unor Biserici din motive politice. Credem că această anulare a sancțiunilor aplicate pentru motive politice este un act de dreptate și împăcare ca și un pas înainte spre realizarea unității românilor”¹⁰.

Acest ultim aspect, din scrisoarea irenică a Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, este și cel mai semnificativ, pe lângă denunțarea regimului comunist, deoarece arată, prin această afirmație, că Biserica, prin ierarhia sa, se dezicea de toate hotărârile abuzive de caterisire ce fuseseră luate exclusiv din motive politice în timpul dictaturii comuniste.

Epistola se încheie cu următoarele cuvinte: „Dumnezeu să ne ajută se ne folosim darul sfânt al libertății spre slava Sa și spre o apropiere pașnică între frați de același sânge, între Biserici ca și națiuni!”¹¹.

Trecutul istoric anterior anului 1944 constituie un demers extrem de dificil, însă nu imposibil, iar Biserica Ortodoxă Română a făcut un prim pas pentru restabilirea adevărului¹², în acest sens.

Următorul text, foarte important ca mesaj pentru credincioșii din țară, și nu numai, este *Pastorală de Anul Nou a Sfântului Sinod*. Credincioșii și clerul sunt îndemnați să trăiască în mod viu acel moment istoric național și să răspundă cu râvnă sfântă și sinceră (sic!) „autorității de stat legal constituită prin voința poporului, adică Consiliul Frontului Salvării Naționale, tuturor apelurilor, decretelor și dispozițiilor necesare ceasului de față”¹³.

Se amintește apoi despre „drama consecințelor funeste ale unei politici, sistematic, antireligioase și anticulturale, căreia i-au căzut pradă numeroase sfinte locașuri, alte monumente, opere de artă, iar în ultimele zile ale dictaturii alte numeroase distrugerii”¹⁴.

Se reiterează ideea construirii unor noi biserici, în diverse cartiere și localități unde fuseseră demolate de către buldozere¹⁵.

Mesajul nu se referă doar la biserica de zid, ci și la cea interioară: „în același

învățământului teologic și culminând cu înnoirea spirituală a parohiilor și mănăstirilor.

¹⁰ *Ibidem*, p. 3-4.

¹¹ *Ibidem*, p. 4.

¹² Lucian Grozea, „Adevăr”, în Marian Petcu (coord.), *Dicționar enciclopedic de comunicare și termeni asociați*, București, Editura C. H. Beck, 2014, p. 4.

¹³ Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Pastorală de Anul Nou a Sfântului Sinod”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 5. Nu putem să nu remarcăm o evidență istorică, și anume: susținerea necondiționată a Bisericii Ortodoxe Române față de noua organizare de stat, respectiv Frontul Salvării Naționale, lucru care poate fi observat și în textele și mesajele anterioare emise de Sfântul Sinod.

¹⁴ *Ibidem*, p. 5-6.

¹⁵ *Ibidem*, p. 6.

timp, însă, trebuie să evităm ispita din timpul dictaturii și să nu rămânem doar la reconstrucția bisericilor din piatră și din cărămidă și la administrația gospodărească, ci să ne străduim să refacem biserica interioară a sufletelor noastre, să rezidim și viața spirituală a poporului nostru”¹⁶.

Mai departe, se propune clerului și credincioșilor să dea „viață programelor de formare și educație religioasă ale Sfântului Sinod, elaborate de mai multe ori, dar stingherite și blocate de politica antireligioasă a dictaturii, preocupată de influența crescândă a valorilor religioase, creștine în sânul populației”¹⁷.

Pastorală se încheie cu aceste cuvinte: „suntem încredințați că îndrumările noastre părințești vor prinde viață în inimile dumneavoastră”¹⁸.

Alt conținut publicat se intitulează *Chemarea ceasului de față* și îi aparține Mitropolitului Antonie al Ardealului.

Reiterând idei formulate anterior, atât de el cât și de alți membri ai Sfântului Sinod, reținem următoarele postulate, și anume¹⁹:

- Jertfa de la Revoluție s-a făcut cu preț de sânge tânăr;
- Moștenirea lăsată în urma dictaturii este ca după un potop;
- Chemarea ceasului de față este cel al reconstrucției morale, a sufletului omului în primul rând;
- Îndemnul către preoțime de-a înmulți slujirea, predica și rugăciunea pe care să le pună în slujba oamenilor;
- Preotul trebuie să devină „omul lui Dumnezeu”.

De asemenea, din materialul mitropolitului Ardealului, se conturează încă o idee extrem de importantă, aproape solitară, și anume, faptul că este unul dintre puținii ierarhi care vorbește despre cenzura comunistă²⁰.

Un articol incitant este cel apărut sub semnătura anonimă a *Redacției*, intitulat generic *Provocarea înnoirii în Biserică. Urgența criteriilor și perspectivei!*, despre care presupunem că ar aparține redactorului responsabil al revistei, respectiv Părintele Profesor Dr. Ioan I. Ică, de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu.

Studiul începe cu următorul preambul: „nu bănuiam încă acuitatea, intensitatea și urgența cu care Miracolul «revoluției» renașterii naționale din decembrie de sub jugul strivitor al totalitarismului comunisto-ateist – renaștere și reînviere totală, făcută cu puțință prin incredibilul Botez al sângelui și dorinței săvârșit prin

¹⁶ *Ibidem*, p. 6. Există multe exemple de duhovnici și preoți români care s-au preocupat în mod exclusiv, după anul 1990, de zidirea sufletescă a credincioșilor și care au creat adevărate „școli de ucenici și fii duhovnicești”. Aici pot fi amintiți Părintele Arhimandrit Sofian Boghiu de la Mănăstirea Antim din București, Părintele Arhimandrit Arsenie Papacioc de la Mănăstirea Sfânta Mănăstirea Sf. Maria de la Techirghiol (jud. Constanța), Părintele Arhimandrit Paulin Lecca de la Mănăstirea Rogozu (jud. Vrancea), Părintele Constantin Galeriu de la Biserica Silvestru din București și exemplele pot continua.

¹⁷ *Ibidem*, p. 6.

¹⁸ *Ibidem*, p. 6.

¹⁹ Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, „Chemarea ceasului de față”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 7-8.

²⁰ *Ibidem*, p. 7.

sacrificiul tinerilor acestui popor, sub semnul lui Emanuel, eveniment unic în istoria europeană și mondială contemporană ale cărui definire reală, dimensiuni simbolice și interpretare spirituală de profunzime rămâne încă de înțeles și de aprofundat adecvat – avea să pună în fața Bisericii Ortodoxe Române necesitatea unei ample, profunde și autentice înnoiri spirituale, morale și intelectuale a vieții ei care s-o facă aptă să contribuie decisiv la regenerarea morală și spirituală a națiunii redeșteptate”²¹.

Cu alte cuvinte, jertfa sângeroasă a tinerilor de la Revoluția din decembrie 1989 a făcut posibil Botezul neamului românesc și a dat posibilitatea Bisericii Ortodoxe Române să se regenereze moral și spiritual prin acest eveniment unic în istoria europeană, ce poate fi asemănat într-o anumită măsură cu martiriul creștinilor din primele secole primare ale Bisericii.

Vorbind despre înnoirea spirituală a Bisericii este menționat faptul că acest lucru trebuie făcut cât mai repede și „tuturor membrilor ei, *in capite et in membris*, de la Patriarh și până la cel mai umil preot de țară și credincios dreptmăritor”²².

Sunt enumerate apoi acuzațiile aduse Bisericii de către opinia publică, și anume²³:

- Păcatul asocierii la cultul dictatorului;
- Acceptarea manipulării naționaliste, în interior, și ecumeniste, în exterior;
- Triumfalismul multilateral al națiunii;
- Lipsa de curaj în mărturisire și martiriul personal;
- Incapacitatea de a opune și organiza o rezistență în fața totalitarismului comunist;

Toate aceste acuzații pot fi demontate foarte ușor, pe baza documentelor de arhivă, literaturii memorialistice, a arhivelor orale²⁴ și alte documente încă nedescoperite.

În acest sens, Părintele Dr. Bogdan-Dumitru Bădiță a publicat în 2019, la Editura Trinitas, un volum de 30 de interviuri inedite cu foști deținuți politici²⁵.

Revenind la studiul nostru, se spune că „începând cu data de 22 Decembrie – ziua de pomenire a Sfintei Mucenițe Anastasia («Învierea») și a Învierii și renașterii

²¹ Redacția, „Provocarea înnoirii în Biserică. Urgența criteriilor și perspectivelor!”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 9.

²² *Ibidem*, p. 9.

²³ *Ibidem*, p. 10.

²⁴ Anul 2017 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române drept „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română” cf. <https://basilica.ro/2017-anul-omagial-al-sfintelor-icoane-al-iconarilor-si-al-picturilor-bisericesi-si-anul-comemorativ-justinian-patriarhul-si-al-aparatorilor-ortodoxiei-in-timpul-comunismului-in-patriarhia/>, site accesat: 10 iulie 2021. Atunci au fost publicate o serie de interviuri la Trinitas TV, televiziunea Patriarhiei Române, privind martiriul și suferințele unor clerici, călugări și călugărițe suferite în temnițele regimului comunist.

²⁵ *Mărturii și evocări din lagăre și închisori. 30 de ani de la căderea comunismului în România marcați prin interviuri cu 30 de deținuți politici din perioada comunistă*. Interviuri realizate de Diacon Dumitru Bogdan Bădiță, București, Editura Trinitas, 2019. O secțiune a volumului poate fi consultată aici: <https://www.libriacartilorbisericesi.ro/wp-content/uploads/Marturii-si-evocari-din-lagare-si-inchisori.pdf>, site accesat: 10 iulie 2021.

naționale – instituția Bisericii Ortodoxe Române se află într-o incontestabilă - și inevitabilă, am adăuga, în condițiile date – situație «critică» generalizată²⁶, prin faptul că Biserica s-a aflat sub lupa atentă a tuturor criticilor dinlăuntru și din afara ei.

Autorul textului spune că unele opinii s-au transformat în „nenumerate atacuri personale, critici, judecăți și interpelări, publice și private, mai mult sau mai puțin violente, mai mult sau mai puțin obiective și avizate, mai mult sau mai puțin binevoitoare, când nu sunt de-a dreptul interesate, tendențioase și calomnioase”²⁷. Majoritatea acestor opinii sunt caracterizate „printr-o notă hipercriticistă și o tentă excesiv negativistă”²⁸, continuate până în prezent și care se regăsesc din belșug în discursurile ale unor lideri politici ale unor partide neomarxiste, precum USR sau PLUS, ideea asupra căreia nu vom insista aici.

Autorul, oprindu-se doar asupra criticilor din interiorul Bisericii, afirmă că acestea sunt, de cele mai multe ori, bine intenționate însă forma și modalitatea în care sunt exprimate nu este cea mai fericită²⁹.

Acesta continuă spunând că „orice «înnoire» autentică a Bisericii lui Hristos trebuie să țină seama”³⁰ de patru constitutive, și anume: 1) originea ei se află în Crucea Fiului lui Dumnezeu; 2) criteriile vieții ei sunt cele duhovnicești; 3) etosul ei este cel al iubirii jertfitoare a lui Dumnezeu; 4) finalitatea ei este renașterea spirituală a credincioșilor în vederea vieții celei noi pentru Împărăția lui Dumnezeu.

Textul continuă în același ton până la final și se încheie cu concluzia că ieșirea din „din izolarea îngust-naționalistă și manipularea ecumenist propagandistă în care fusese cantonată de dictatura comunistă și de a recupera autentic, angajînd și nivelul de bază al comunităților parohiale [...] în soluționarea crizei latente generalizată”³¹.

Un material scris de Arhid. Gh. Papuc intitulat *Din viața bisericească în Arhiepiscopia Sibiului, desfășurată sub zodia libertății* prezintă o cronică a evenimentelor din lunile ianuarie-februarie 1990³².

Autorul, fiind cuprins, probabil, de euforia specifică acelor zile, afirmă că „Întâi ianuarie 1990 a însemnat pentru țara noastră, pentru toți fiii ei, nu numai începutul unui an nou, ci și începutul unei ere noi așa cum Revoluția franceză din anul 1789 a însemnat începutul epocii contemporane în Istoria universală. Credem de altfel că cei ce vor veni după noi vor vorbi despre Revoluția română așa cum s-a vorbit și despre Revoluția franceză”³³. Departe de a exagerarea evidentă a

²⁶ *Ibidem*, p. 10.

²⁷ *Ibidem*, p. 10.

²⁸ *Ibidem*, p. 10.

²⁹ *Ibidem*, p. 10.

³⁰ *Ibidem*, p. 11.

³¹ *Ibidem*, p. 18.

³² Arhid. Gh. Papuc, „Din viața bisericească în Arhiepiscopia Sibiului, desfășurată sub zodia libertății”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 68-79.

³³ *Ibidem*, p. 18.

autorului, considerăm că cele două evenimente nu pot fi comparate în niciun fel³⁴.

Sunt redate cronologic o serie de evenimente care au avut loc în Arhiepiscopia Sibiului și la tot ceea ce s-a întâmplat post-revoluție în Biserica Ortodoxă Română și care se găsesc reflectate și în presa laică ori religioasă.

Ultimul articol din suita de texte, care poartă amprenta evenimentelor Revoluției române din decembrie 1989, este un necrolog scris de preotul Vasile Prodea despre preotul Ioan Zăbavă (1914 – 1989), care „pe ziua de 24 decembrie 1989, în drum spre împlinirea unor cerințe sufletești ale credincioșilor, a fost rănit. Internat în spital, în scurt timp a încetat din viață”³⁵.

Deși nu ni se spune modul în care a fost rănit, putem bănuși că unul dintre gloanțele „teroriștilor” (sic!), care au tras atunci, în acele zile, neștiut din ce locuri și clădiri, l-au lovit și i-au cauzat moartea, survenită ulterior în spital, numărându-se astfel printre clericii și monahii martiri căzuți la Revoluția din 1989, care-și așteaptă cuminți rândul trecerii lor în calendar de către Biserică.

Acest prim număr din ianuarie-februarie 1990 al Revistei *Mitropolia Ardealului* ne conturează un aspect foarte important, și anume, că acest periodic se diferențiază față de celelalte reviste ale altor eparhii, cu excepția revistelor *Biserica Ortodoxă Română* și *Glasul Bisericii*, prin faptul că se dorea a fi un formator de opinie publică³⁶ în rândul clerului, teologilor și credincioșilor de dincolo de Carpați, prin conținutul și calitatea textelor sale.

Putem considera că această direcție a revistei constituia una dintre liniile principale ale programului de înnoire socială și duhovnicească în Biserica Ortodoxă, iată, și prin scrisul bisericesc.

Texte cu privire la Revoluția din '89 publicate în numărul 2 / martie-aprilie 1990

Reținem din numărul 2 al Revistei *Mitropoliei Ardealului* anumite texte cu privire la subiectul Revoluției din 1989, pe care le vom reda cronologic.

Aceste materiale pot fi împărțite în două categorii, și anume:

- Texte despre Revoluția din 1989;
- Texte în care se amintește tangențial despre Revoluție.

Astfel, în prima categorie am întâlnit un singur articol:

³⁴ Nu vom insista asupra acestui subiect, deoarece nu reprezintă tema studiului de față, însă putem adăuga un singur comentariu, și anume: dacă Revoluția franceză, din anul 1789, a avut un impact major pentru întreaga Europă, nu putem spune același lucru și despre Revoluția din decembrie 1989, din România, singura din Europa care a avut loc cu vărsare de sânge, în restul țărilor foste comuniste, sovietice, acest eveniment manifestându-se sub numele de „revoluție de catifea”. Căderea comunismului în întreaga Europă de Est nu a pornit, în mod neapărat, din România, fiind un lucru previzibil pentru întregul bloc sovietic după venirea lui Mihail Gorbaciov la conducerea U.R.S.S., autorul, de altfel, al politicii *perestroika*.

³⁵ Pr. Vasile Prodea, „† Preotul Ioan Zăbavă”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 121.

³⁶ Mai multe informații cu privire la acest termen au fost definite excelent, și nu vom insista asupra acestui lucru, de către profesorul sibian Lucian Grozea, respectiv: „Opinie publică”, în Marian Petcu (coord.), *Dicționar enciclopedic de comunicare și termeni asociați*, București, Editura C. H. Beck, 2014, p. 342-343.

- Redacția – „Reacții ecumenice la Revoluția din România și schimbările din Europa Răsăriteană”³⁷;

În cea de-a doua categorie întâlnim trei texte, respectiv:

- † Teofil, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului – „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”³⁸;
- † Vasile, Episcopul Oradiei – „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”³⁹;
- † Andrei, Arhiepiscop-vicar, Locotenent de Episcop al Alba Iuliei – „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”⁴⁰;

În celelalte numere ale revistei (3-5 / mai-octombrie 1990) nu au mai fost publicate alte texte cu privire la Revoluția din 1989, și nici nu se amintește în alte articole sau studii despre acest eveniment.

Nr. 6 / noiembrie-decembrie 1990 – un an de „libertate” al Revistei *Mitropolia Ardealului*

Primul an de „libertate” al revistei *Mitropolia Ardealului* este inaugurat cu un text semnat de Patriarhul Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, intitulat: „1 Decembrie 1990 – Darul libertății ne cheamă la unitate”⁴¹.

Articolul aduce câteva lucruri noi față de celelalte texte semnate anterior de Patriarhul Teoctist, și anume:

- „Revoluția declanșată la 22 decembrie 1989 [...] a fost prima revoluție de pe mapamond televizată în direct”⁴²;

³⁷ Redacția, „Reacții ecumenice la Revoluția din România și schimbările din Europa Răsăriteană”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 77-82. Așa cum am afirmat anterior, credem că textul acesta îi aparține tot Părintelui Profesor Ioan I. Ică.

³⁸ „Să ne bucurăm de darul biruinței pe care Atotputernicul l-a dat tuturor popoarelor eliberate din lanțurile doctrinei ateiste și să ne străduim să folosim această libertate nu numai luptând pentru refacerea materială a României, ci și pentru a ne reconstrui, a ne zidi pe noi înșine, pentru a ne redresa moral și a oferi lumii chipul adevăratului creștin, care se străduiește să înlăture din viața lui tot ceea ce poate frâna reînvierea spirituală a oamenilor eliberați de spaima trecutului” cf. † Teofil, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 8.

³⁹ „Ne bucurăm cu toții și mulțumim Părintelui ceresc că ne-a ajutat să ajungem prin multe jertfe ale poporului nostru, să putem sărbători primul Paște în deplină libertate și să aducem prinos de recunoștință tuturor celor ce au luptat și s-au jertfit pentru eliberarea poporului nostru de un regim de îndelungată asuprire și oprimare a celor mai elementare drepturi ce se cuvin oamenilor. Cei ce s-au jertfit însă cu atât dezinteres și dragoste de semeni, redându-ne nouă libertatea, nu vor avea odihnă și liniște în viața de dincolo de mormânt, dacă noi nu vom ști cum să prețuim și cum să folosim această libertate” († Vasile, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 12).

⁴⁰ „Suferința este o realitate pentru toți urmașii lui Adam. În mod deosebit neamul nostru românesc a fost îndelung ținut pe o cruce uriașă. am crezut la 22 decembrie 1989, când în mod evident Dumnezeu a intervenit în istoria noastră, mîntuindu-ne din robie, prin jertfa miilor de eroi martiri, că drumul Crucii s-a sfârșit și că am intrat în deplina bucurie a învierii” († Andrei, Arhiepiscop-vicar, Locotenent de Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 14).

⁴¹ † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „1 Decembrie 1990 – Darul libertății ne cheamă la unitate”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 3-6.

⁴² *Ibidem*, p. 3.

- „frații de peste Prut erau gata să vină ca voluntari cu zecile de mii, ca să-și verse sîngele pentru cauza sfîntă a libertății”⁴³;
- Fixarea zilei de 1 Decembrie ca zi națională a României⁴⁴;

Un alt text, pe care-l reținem din acest număr al revistei, este *Pastorala la Nașterea Domnului, 1990* a Episcopului Andrei de Alba Iulia. Acesta afirmă legat de Praznicul Nașterii Domnului că „iată în anul acesta pentru prima oară, după o îndelungată perioadă de întuneric, copiii au intrare liberă în această grădină ce ne vine din străfund de datini dalbe”⁴⁵.

În *Pastorala* Episcopului Vasile al Oradiei sunt consemnate următoarele gânduri cu privire la Revoluția sângeroasă din decembrie 1989 și la descătușarea de sub vechiul regim: „Prăznuim Nașterea Domnului în cadrul unor vremuri noi, dătătoare de raze de speranță într-un viitor mai bun, mai liber și mai prosper. După Crăciunul cel însângerat de anul trecut, cînd prin jertfa atîtor inimi pline de bărbăție și curaj eroic ne-a ajutat Bunul Dumnezeu să ne despovăram de vechea orînduire, care a ținut înlănțuit poporul nostru vreme de 45 de ani, astăzi ne călăuzim viața pe drumul cel nou pe care am pășit cu cuvintele Psalmisutului: «Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu»”⁴⁶.

Ultimul text la care facem referire este cel scris de Episcopul Justinian al Maramureșului și Sătmăruului vorbește și el, în *Pastorala* sa la Praznicul Nașterii Domnului, despre faptul că „bucuria noastră de acum nu ne dă dreptul să uităm nici pe cei ce și-au dat viața pentru noi, pentru libertatea și dreptatea poporului român. Să ne amintim și acum cu sfințenie de martirii și eroii noștri care la sfârșitul anului trecut și-au dat viața ca noi să petrecem astăzi zile mai bune, mai fericite. Să ne amintim de acele familii de pe care nu s-a ridicat încă haina de doliu. Să ne reculegem și să trăim cu demnitate așa cum ar dori și martirii noștri, moșii și strămoșii care ne-au lăsat o frumoasă moștenire, o Țară, o Biserică, o Limbă, o Cultură, un Nume”⁴⁷. Reținem faptul că eroii căzuți în timpul Revoluției din 1989 sunt numiți, și de această dată, *martiri*.

Concluzii

Numărul textelor publicate în *Mitropolia Ardealului* în perioada ianuarie – decembrie 1990, cu privire la evenimentele Revoluției din Decembrie 1989 începe să scadă considerabil de la numărul 2 al revistei.

Astfel, în numerele 3-5 /mai-octombrie 1990, nu am întîlnit niciun text în care să se vorbească în mod direct sau indirect despre evenimentele respective,

⁴³ *Ibidem*, p. 3.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 4-6.

⁴⁵ † Andrei, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 14.

⁴⁶ † Vasile, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 16-19.

⁴⁷ † Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 23.

toate articolele și studiile fiind orientate strict din punct de vedere teologic.

Nici în numărul 6 al revistei, apărut în decembrie 1990, la un an de la Revoluție, nu întâlnim decât un singur text, cel al Patriarhului Teoctist în care se vorbește în mod direct despre acest subiect.

Celelalte trei texte sunt pastoralele de Crăciun ale episcopilor Andrei de Alba Iulia, Vasile al Oradiei și Justinian al Maramureșului și Sătmarului, unde este amintită într-o singură frază momentul Revoluției și urmările acesteia.

Reținem faptul că Episcopul Justinian Chira, asemenea predecesorilor săi, îi numește „martiri” pe eroii căzuți în timpul Revoluției din Decembrie '89.

Toate articolele publicate în anul 1990 au în vedere două aspecte, și anume: reînnoirea Bisericii pe baza jertfei sângeroase a tinerilor de la Revoluție și comemorarea acestora prin prețuirea libertății câștigate de ei.

Bibliografie /Bibliography:

† ANDREI, Arhiepiscop-vicar, Locotenent de Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 13-14.

† ANDREI, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 14-15.

† JUSTINIAN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 20-24.

GROZEA, LUCIAN, „Adevăr”, în Marian Petcu (coord.), *Dicționar enciclopedic de comunicare și termeni asociați*, București, Editura C. H. Beck, 2014, p. 4.

GROZEA, LUCIAN, „Opinie publică”, în Marian Petcu (coord.), *Dicționar enciclopedic de comunicare și termeni asociați*, București, Editura C. H. Beck, 2014, p. 342-343.

Mărturii și evocări din lagăre și închisori. 30 de ani de la căderea comunismului în România marcați prin interviuri cu 30 de deținuți politici din perioada comunistă. Interviuri realizate de Diacon DUMITRU BOGDAN BĂDIȚĂ, București, Editura Trinitas, 2019.

MEMBRII SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, „Pastorală de Anul Nou a Sfântului Sinod”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 5-6.

Arhid. PAPUC, GHEORGHE, „Din viața bisericească în Arhiepiscopia Sibiului, desfășurată sub zodia libertății”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 68-79.

Dr. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, Mitropolitul Ardealului, „Chemarea ceasului de față”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 7-8.

Pr. PRODEA, VASILE, „† Preotul Ioan Zăbavă”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 121.

REDAȚIA, „Provocarea înnoirii în Biserică. Urgența criteriilor și perspectivelor!”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 9-18.

REDAȚIA, „Reacții ecumenice la Revoluția din România și schimbările din Europa Răsăriteană”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 77-82.

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, „Ceasul Adevărului. Scrisoarea irenică a B.O.R. către organizațiile internaționale și tuturor frașilor români din afara granițelor”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 1, p. 3-4.

† TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „1 Decembrie 1990 – Darul libertății ne cheamă la unitate”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 3-6.

† TEOFIL, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 6-8.

† VASILE, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Învierea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 2, p. 9-12.

† VASILE, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1990”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXV (1990), nr. 6, p. 16-19.

Webografie /Webography:

<https://basilica.ro/2017-anul-omagial-al-sfintelor-icoane-al-iconarilor-si-al-pictorilor-bisericesci-si-anul-comemorativ-justinian-patriarhul-si-al-aparatorilor-ortodoxiei-in-timpul-comunismului-in-patriarhia/>, site accesat: 10 iulie 2021.

<https://www.libriacartilorbisericesci.ro/wp-content/uploads/Marturii-si-evocari-din-lagare-si-inchisori.pdf>, site accesat: 10 iulie 2021.